

Изх.№ 0016 /28.11.2020 г.

ДО
Г-Н ТОМИСЛАВ ДОНЧЕВ
ЗАМЕСТНИК-МИНИСТЪР ПРЕДСЕДАТЕЛ
НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
И ПРЕДСЕДАТЕЛ НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ
ВЪВ ВРЪЗКА С ЕВРОПЕЙСКИЯ ЗЕЛЕН ПАКТ

СТАНОВИЩЕ

на коалиция „За зелен рестарт“: MOVE.BG, WWF България, „Грийнпийс“-България и „Институт Кръгова Икономика“

Относно: План за възстановяване и устойчивост на Република България, октомври 2020 година, представена за обществено обсъждане.

Ще осигурим ли просперитета на следващото поколение в България?

Един от най-важните процеси след присъединяването на България в Европейския съюз беше обявен преди броени дни - изработването и прилагането на българския план по **Механизма за възстановяване и устойчивост след коронавируса „Следващо поколение ЕС“**. След месеци на липса на информация, прозрачност и публичен диалог, планът беше представен визуално ефектно, но остави много неизяснени съдържателни положения и редица пропуснати възможности. А именно от тях на практика зависи как ще бъдат използвани над 12 милиарда лева допълнителни директни инвестиции от ЕС в страната ни в следващите 6 години. И дали България ще се възползва от възможността за осъществяване на дълго отлагания зелен рестарт - преходът от силно ресурсоемка и въглеродно интензивна икономика към такава със стойност, базирана на знанието и работеща за възстановяване на баланса между човека и природата. Защото „**Следващо поколение ЕС**“ може да бъде шансът ни за изпълнение на дълго отлагани реформи и истинска промяна на икономиката, обществото и бъдещето на всички в България.

Детайлите

Представянето на плана следва стриктно механизма на неговата изработка - без оповестяване към заинтересованите страни, без прозрачност в предварителните процеси и формиране на цели и с обявяване на кратко прессъобщение на сайта на Министерския съвет в 12 без 5 преди събитието. Същият модел, по който беше конструиран Съвета за Зелената сделка към

Министерски съвет и по който този орган, натоварен със задачата да изработи плана, работеше и работи над половин година.

Отправената от вицепремиера г-н Томислав Дончев покана за участие в обществения диалог, включително и за критици, дава надежда за промяна на модела. Но само за кратко: до сблъскването с начина на провеждане на обществената консултация. Към момента няма изготвен или поне публично обявен механизъм извън 30-те дни публично допитване, няма критерии за оценка на предложенията, няма яснота кой ще оценява идеите и с каква експертиза ще разполага една евентуална комисия за подбор и оценка. Няма и яснота как становищата и препоръките на заинтересованите страни ще бъдат интегрирани в Плана и как ще бъдат спазени изискванията на европейските регламенти различните предложения да бъдат отразени и включени във финалния вариант на документа.

Ключови за изпълнението на наглед ефективни фрази и предложения в Плана, следващи стриктно европейската лексика, са публикуването на детайлите и включването на всички заинтересовани страни - процеси, които не са осигурени чрез настоящата формална процедура по обществено обсъждане и набиране на предложения, както и чрез липсата на конкретика за ключови елементи от документа.

Планът

Представеният от правителството български план по механизма няма ясна национална визия за преодоляване на последствията от пандемията чрез изграждане на условията за следващото поколение България - зелена, устойчива, дигитална и справедлива. Формално тези определения присъстват в представения текст - чрез четирите части на документа „Иновативна България“, „Зелена България“, „Свързана България“ и „Справедлива България“. Но голяма част от предложените реформи и тяхната обосновка са на практика изработени преди кризата национални стратегии и планове, или попадащи в рамката на европейските фондове, без амбиция за нещо повече и нещо различно.

Липсва централна визия и мотив за превръщането на Ковид кризата в шанс за хората и икономиката. Липсва и фокусиране за справяне с причините на други настъпващи все по-явни и тежки кризи, като климатичната, което да помогне да се преодолеят и последствията от настоящата пандемия. Подход, който изцяло отсъства в предложения документ, а е в центъра на европейския диалог, в който България просто не участва.

Тъжната истина е, че климатичната криза дори не е спомената в представянето на плана като цел за преодоляване, макар че заявката е да се следват приоритетите на Целите за устойчиво развитие на ООН, а от там и рамката на Националната програма за развитие 2030 г. Промените в климата са термин, цитиран като обосновка за разходването на близо 4 млрд. лв. по две инфраструктурни направления и нищо повече. Освен това ключови аспекти като декарбонизация, кръгова икономика, опазване и възстановяване на биоразнообразието и устойчиво земеделие са необосновано negliжирани - със скромни предвидени средства от механизма, без разписан бюджет и/или с оръжани цели, ограничаващи се до административни функции. За сметка на

поставянето на свръх акцент на инфраструктурата. Инфраструктура без съдържание към нея, обаче, води не към следващо, а към предишно поколение развитие.

При цялостно запознаване с 60-страничния план се остава с впечатление за предлагане на проекти, основно приготвени за оперативните програми през новия програмен период (2021-2027), които в последния момента са насочени към **„Следващо поколение ЕС“**. Част от тези проекти са добри и страната има нужда от тях, но не става ясно какво налага финансирането им чрез **извънреден финансов инструмент** като **„Следващо поколение ЕС“**, а не чрез структурните фондове. Не става ясно как и защо те ще помогнат за изграждането на следващо поколение България, ако бъдат приоритетно подпомогнати от Механизма, а не изчакат „някой друг месец“ одобрение по оперативна програма. Не става ясно и какви са предложените 100 проекта, както и дали те се вписват в европейската и глобална рамка, а в българския контекст към кой са насочени те. Да напомним, че по време на представянето на плана г-н Дончев подчерта, че **„Следващо поколение ЕС“** - „не са просто едни нови пари към оперативните програми, които ние трябва да усвоим“, но, за съжаление, рамката на представения План води до обратните изводи.

Зелено развитие или саниране на калпак

В частта **„Зелена България“** изключително голяма тежест е дадена на санирането - подобряването на сградния фонд е един от седемте препоръчани от Европейската комисията приоритети при разработването на националните планове. Но това е само един приоритет. Констатираме, че, например, напълно отсъства целта **„ускоряване“** - „приоритетен подход към ориентираните към бъдещето чисти технологии и ускоряване на разработването и използването на възобновяеми енергийни източници“. Тоест, липсва приоритетът, който, например, води до създаването на много нови и устойчиви във времето работни места и бизнес модели и който би следвало да е и генералната цел на Плана.

От почти 4.5 милиарда лв. за **„Зелена България“** - 3.5 отиват за инфраструктура чрез 3 милиарда за саниране и 500 милиона за дигитална система в Електроенергийния системен оператор (ЕСО). Тези разходи са обявени като кръгова икономика, но на практика - не подпомагат системния преход в практиките, дейностите и производствения процес, което е необходимо с оглед на устойчивото възстановяване след коронавируса и повишаването на конкурентоспособността. Именно този процес трябва да доведе до реална трансформация и реформи в редица сектори, изразяващи се в нови икономически дейности, разчупващи монополните структури, и водещи до съвременни и устойчиви бизнес модели и нови зелени работни места. По никакъв начин не е споменато овластяването на гражданите да заемат активна роля в енергийната система, която да ни донесе повече сигурност, независимост и демократичност. Също така, по никакъв начин терминът „зелени“ работни места не присъства в представения документ, което ясно показва дефицит и осъзнаване на посоката на правителственото мислене за постигането на европейските и глобални цели, към които България ясно е потвърдила своя път на развитие.

Коалиция **„За зелен рестарт“** не е против санирането стига то да отговаря на европейското законодателство и цели, тъй като моделът до момента е в обратна посока. Не сме и против

изграждането на „умни“ енергийни мрежи, но искаме да припомним, че държавата трябва да следи спазването на договорите по отношение на тяхната модернизация и предвидените инвестиции в тази област, което на практика не се случва. Предвидените 500 млн. лв за дигитална трансформация на ЕСО, вероятно се необходими, но не отговарят на постигане европейските цели за възстановяване от пандемията и вероятно няма да се приемат като антикризисна мярка, а като нерегламентирана държавна помощ. Отделно, предвидените средства са за управлението на мрежата, а за модернизация и промяна на структурата, предвиждаща бъдещето на енергетика, базирана не на големи единични монополни енергопроизводители, а на малки и много на брой децентрализирани производства, изцяло отсъства. Т.е. отново имаме пример за несъвместимост на българските планове с европейските цели.

В допълнение чрез Механизма за възстановяване не се вижда как България се справя с най-големия проблем у нас - енергийно бедните хора (термин без точна дефиниция в българското законодателство), които най-често разчитат на твърди горива и по който показател България е най-зле в целия Европейски съюз.

Още повече, енергийната ефективност не означава само изолиране на сгради - технологиите вече представят различни решения за това как нашите домакинства, бизнеси и общности да допринасят за производството на енергия, стига да имаме необходимите предпоставки като благоприятна инвестиционна и регулаторна среда. В допълнение, необходимо е да се обърне внимание на санирането като цялостен процес, включващ последващ мониторинг на постигнатите от дейността резултати и въвеждане на санкции, когато заложените на проектно ниво цели не бъдат постигнати.

За сметка на огромния бюджет за саниране, добрата и силно необходима идея за създаване на Фонд за декарбонизация е оставена без посочена финансова рамка и детайли и само със загатване за възможността от „Следващо поколение ЕС“ да се финансира този фонд. За съжаление, към тази цел отсъстват и основните проблемни и системни направления в сектор енергетика, като трансформация и реструктуриране на въгледобива. Няма нищо и за другите енергийни аспекти и решения в сектора, които са под обхвата и прицела на европейските аспекти и цели като ВЕИ и развитие на иновативни модели и решения в сектора, като водород например.

Наливането на средства за ремонти на сградния фонд без структурни „ремонти и реформи“ едва ли би довело до по-голям ефект за намаляване на въглеродните емисии от този на Националната програма за саниране. Поредното доказателство за липса на визия, разбиране на глобални тенденции и европейски цели.

Без визия и без достатъчно финансиране са оставени и ключовите елементи на „Зелена България“ - биологичното разнообразие и дигиталната трансформация на земеделието. С изключение на гръмкото заглавие и огромният процент от средствата се вижда, че намеренията са съвсем други. Въпреки че в документа се споменава тежкото състояние в тези сфери, не се предлагат защитни механизми за флората и фауната, базирани на дигитални решения или обучителни механизми за практиките и начините за преход към конкурентоспособно дигитално земеделие, щадящо уникалното ни природно богатство. Нещо повече, Планът предлага грешен подход за управление и екосистемно-базирани решения само за защитените територии, което

трябва всъщност да стане модел за управление и планиране на всички човешки дейности на цялата територията на страната

Зелена икономика и дигитална трансформация

Недостатъчно разгърната като цели и обсег на въздействие е и програмата „**Иновативна България**“, особено частта насочена към въвеждане на практики на кръговата икономика в предприятията. Тази мярка трябва да бъде в програмата „**Зелена България**“ и да бъде основна част от плана, за разлика от санирането. Защото именно тя дава механизмите за кръгов рестарт в индустрията.

Частта „**Интелигентна индустрия**“ от „**Иновативна България**“ признава проблемите, но не предлага ключови решения, защото основното перо от почти половин милиард лева в тази част е насочено към инфраструктура за индустриалните паркове. По този начин не се поставя акцент на знанието и на използването на иновативния потенциал на страната като път за изход от кризата. Подпомагането на иновативните предприятия може да създаде условия за смяна на портрета на българската индустрия и да разшири икономически границите на България - ключови аспекти за постигане на устойчиво икономическо развитие. **Липсва дългосрочен и системен подход:** Планът може да постави началото на неговото, макар и закъсняло прилагане, чрез извършването на анализ на иновативния потенциал на страната по региони, целенасочена подкрепа на основата на този анализ, регламентиране на целеви политики ориентирани към стартиращи иновативни компании, въвеждане на обвързани с резултата мерки за използване на наличната научна инфраструктура, въвеждане на модели за зелено финансиране, включително чрез създаване на целева програма към Фонда на фондовете.

Трябва да отбележим и наличието на няколко добри идеи в частта „**Иновативна България**“. Програмата за ускоряване на икономическото възстановяване и трансформация чрез наука и иновации с предложените три стълба е безспорно необходима мярка по плана. Особено добро впечатление прави третият стълб на програмата - за подпомагане процеса на създаване на цифрови иновационни хъбове на регионален принцип, включващи и финансиране за стартиращи и малки и средни и иновативни предприятия. Това перо може да бъде разширено в посока нуждите на икономиката на бъдещето за сметка на изграждането на индустриални паркове - процес, който може да бъде финансиран от оперативните програми, а не от **извънреден механизъм**.

Тази бележка се отнася и за други части от плана. Например, оборудването на STEM училищни стаи, изграждането на младежки центрове за физически срещи и обучения, както и ремонти на училища, детски градини и университетски кампуси са безспорно нужни мерки. Но чрез тези предложения ще бъде довършен процес по оперативните програми, както се признава в самия документ - ще бъдат включени учебни заведения, които досега не са били ремонтирани чрез структурните фондове.

Един от приоритетите на Европейската комисия за „**Следващо поколение ЕС**“ - **преквалификация и повишаване на квалификацията** остава на практика неизпълнен чрез предложенията в плана. А това е ключов приоритет, защото включва „адаптирането на

образователните системи, за да [се] подкрепят цифровите умения, образованието и професионалното обучение за всички възрасти.“

Нима няма нужда от изработването на специални дигитално-базирани учебни програми и интерактивни обучения/практики за работната среда на бъдещето - автоматизацията? Или дигитални уроци по зелено предприемачество в професионалните гимназии с интерактивно запознаване на учениците с последните световни тенденции, така че те да бъдат готови за зелена и синя икономика? Нима подобни програми не подготвят учениците по-добре за справяне с последиците от коронавируса и не се нуждаят от извънредно и приоритетно финансиране?

И не само. В плана, държавата признава, че **10% от учениците са на практика изпаднали от дистанционното обучение** по време на затварянето на училищата на пролет, защото са нямали устройства или интернет достъп. Справянето с това предизвикателство е задача на Механизма за възстановяване, защото изпадането на ученици в този важен момент на преход ще създаде структурни дефекти в бъдеще чрез маргинализирането на част от новото поколение на България, което няма да има достатъчно развити ключови компетенции.

Часът на България

„**Следващо поколение ЕС**“ е възможност за трансформация на ключови аспекти в обществената и икономическата система в страната ни. Това е часът на България, ако перифразираме определението на председателя на Европейската комисия за „**Следващо поколение ЕС**“. Възможност, към която ЕС ясно отправи послания и препоръки какво България е необходимо да направи като реформи в различни сектори и сфери на икономиката.

България има потенциала да бъде лидер, а не догонваща страна. Днес успехът на една страна се основа на нейния човешки потенциал. Нека да инвестираме в следващото поколение на България. България е част от „зеленото сърце“ на Европа и след хората това е наше основно национално богатство и повод за гордост.

Затова от коалиция „За зелен рестарт“ настояваме за:

- Създаване на национална визия към плана, която да задава ясни цели за следващите 6 години, по време на които ще действа механизмът „**Следващото поколение ЕС**“ с **ясна и конкретна обвързаност към Целите за устойчиво развитие**;
- Изграждане на модел за генериране на идеи и проекти за реализиране, отчитайки всичките идеи, които могат да дойдат от хората и бизнеса. Моделът - „100 проекта от институциите“ не е това, което трябва да се случва;
- Създаване на критерии за подбор и междинна оценка на проектите, сравнявайки ги с други проекти и при техния избор;
- Създаване на ясна и обоснована методология за цялостна оценка на плана и резултатите от неговото осъществяване след завършването на неговото прилагане;
- Включване на всички заинтересовани страни в тези процеси, включително представители на иновативния бизнес, учени, граждански организации и научни звена.

Но не само. Настояваме и за следните спешни мерки в кратък срок:

- Обявяване на параметрите на процеса по публична консултация на плана. Как предложените мерки, посоки и цели ще бъдат взети предвид от страна на държавните органи;
- Обявяване на критерии за оценка на предложенията, и то извън стандартите. Например, как даден проект ще ни позволи да бъдем климатично неутрални, спрямо друг. Как да съхраним природната среда с конкретния проект или как се създават нови зелени работни места, или как се справяме с енергийната бедност;
- Обявяване на Комисия за оценка, на механизма и критериите за подбор на членовете ѝ, както и включване на представители извън държавните структури;
- Провеждане на кампания за публичната консултация и предоставяне на възможността на всяка заинтересована страна да участва в нея;
- Провеждане на открити, публични формати на диалог с всички заинтересовани страни по плана, включително иновативни малки и средни и стартиращи компании, учени, граждански организации;
- Създаване на механизъм за изпълнение на плана, когато бъде одобрен от Европейската комисия;
- Създаване на механизъм за контрол при изпълнение на плана чрез прозрачност и механизъм за участие на бизнес, учени и граждански организации.
- Създаване на лесно разбираем и нагледен онлайн инструмент какви са препоръките за реформи на ЕК от последните два доклада за реформи към България и как всяка една мярка и проект, предложени от българското правителство в Плана за възстановяване ще отговаря на тези реформи, защото без изпълнението и случването на тези реформи България няма да може се възползва от допълнителните безвъзмездни и заемни средства за справяне с последиците от пандемията.

Прилагаме и препоръки на български специалисти, които те дадоха по време на два специални онлайн формата, организирани от Коалиция „За зелен рестарт“: Приложение 1 и 2.

С уважение:

Саша Безуханова,
Основател и Председател на Борда на MOVE.BG

Веселина Кавръкова,
Изпълнителен директор, WWF България

Деница Петрова,
Ръководител на „Грийнпийс“ - България

Светослав Стойков,
Съосновател и Председател на
Управителния съвет на “Институт Кръгова Икономика”

Приложение 1:

Препоръки на български специалисти, представени по време на онлайн дискусиата „България след COVID-19: зелено възстановяване или сив застой“, организирана от Коалиция „За зелен рестарт“ на 18 ноември, 2020 година.

Иновации

- Въвеждане и подкрепа за ефективни бизнес модели, които да доведат до по-висока производителност на труда и по-висока добавена стойност;
- Активно ангажиране на частния сектор чрез стимули, базирани на ясни критерии. В момента така разписаната програма на практика се движи изцяло от държавната администрация.
- Инвестиране в мека инфраструктура - инкубационни и акселерационни програми - която да подкрепи развитието на човешкия потенциал (умения) и политиките за реализация на тези мерки;
- Осигуряване на достъп до допълнителен рисков капитал чрез Фонда на фондовете и ББР - мерки, които да покриват целия жизнен цикъл на едно иновативно предприятие и да се разполага с необходимия ресурс;
- Осигуряване на достъп до талант - реформиране на учебни програми по предприемачество и нови умения и обучение за учители;
- Дерегулация - намаляване на административното бреме върху бизнеса чрез използването на иновативни модели като например реализация на цялостен модел за електронно управление и интеграция на информационните системи на държавната администрация, както и аутсорсване на административни, образователни и социални услуги;
- Въвеждане на национални инструменти за подкрепа на иновативни зелени бизнеси - включително създаване на целева програма към Фонда на фондовете;
- Въвеждане на модели за зелено финансиране на бизнесите;
- Въвеждане на мерки за комерсиализацията на научни разработки, свързани със зелената трансформация на бизнеса.

Кръгова икономика

Използване на добри практики за публична комуникация на кръговата устойчивост:

- привличане на общественото внимание към ползите от прилагането на устойчиви модели на потребление и производство чрез широко медийно отразяване посредством кампании, събития, публикации и т.н.
- включване на теми за кръгова икономика в ранното образование и преквалифициране на кадри за зелени работни места;
- стимулиране на министерства, градове, институти и частни фирми да развият и изпълняват собствени стратегии за кръгова ресурсна ефективност в рамките на националната стратегия за преход към кръгова икономика.

Обединяване на стълбове “Свързана България”, “Зелена България” и “Иновативна България” от Плана за възстановяване и устойчивост в клъстер “Кръгова България”:

- подпомагане активното включване на учени и изследователи в търсене на решения за включване на кръгови решения в плановете за бъдещо развитие на правителствено ниво;
- разширяване използването на вторични ресурси за разнообразни дейности, за да се създаде търсене за кръгови бизнес решения;
- подобряване на кръговата свързаност между големите градове и индустриални центрове с малките населени места в региона;
- изграждане на демонстрационни позитивно-енергийни квартали, регионални изследователско-иновационни центрове и подкрепа на свързаността им с бизнеса.

Мащабиране на решения с цел възвръщаемост от продукти с добавена стойност, подходящи за износ:

- разполагане на демонстрационни проекти около регионални хъбове за мащабиране на изследвания и иновации във всеки регионален град, в които да се търсят решения посредством диалог между изследователи и юридически лица.

Брандиране на България като международен хъб за кръгови решения:

изграждане на идентичност на ресурсен хъб между Изтока (Япония, Тайван, Корея) и Запада (Холандия, Финландия, Австрия, Дания) посредством бизнес мисии за интернационализация на местни решения

Климат

- Активно включване и прекратяване на изолацията на гражданското общество, IT сектора, иновативния и зелен бизнес, НПО експерти от вземането на решения за икономическия преход и развитието на страната, вземайки предвид и справяне с климатичните предизвикателства;
- Задължително използване на съвременните технологии за онлайн комуникация и информация, за да могат всички участници в процесите при формиране на стратегически документ да имат равен глас с останалите и да е гарантирана обратна връзка с администрацията. Това особено е необходимо в областта на преодоляване предизвикателствата за справяне с климата;
- Мерки в подкрепа на стратегията за постепенно премахване на въглицата с ясен ангажимент за срокове и осигуряване на справедлив преход на регионите, зависими от кафяви и лигнитни въглища, придружени от ясна стратегия за насърчаване на възобновяемата енергия;
- Целите в Плана по направление климат трябва да бъдат в синхрон с Парижкото споразумение и поставените насоки на "Европейската зелена сделка", като трябва да се залага към подкрепата за адаптация на секторите на българската икономика и преодоляването на предизвикателства и превръщането им във възможност за бизнеса и хората в България.

Енергия

Прави впечатление, че дейностите по четирите стълба на Плана за възстановяване и устойчивост са насочени предимно към изграждане на инфраструктура, а не към трансформационни процеси за изграждане на устойчива дигитална и нисковъглеродна икономика, каквито цели си поставя инициативата NextGenerationEU.

В стълба Зелена България, където тематично са събрани кръгова и нисковъглеродна икономика, биоразнообразие и устойчиво селско стопанство, несъразмерна част от определения бюджет е отделена за програма за енергийна ефективност в сграден фонд, а липсват мерки, засягащи насърчаването на възобновяеми енергийни източници, както и мерки, които създават връзки между отделните сектори като например агриволтаикс - съчетаването на използването на земеделски земи за земеделие и производство на енергия.

Препоръки:

- Препоръчваме мерките за енергийна ефективност да бъдат съчетани с мерки за насърчаване използването на енергия от възобновяеми източници за собствени нужди с фокус върху регламентацията на „общностите за възобновяема енергия“ - обединения, включващи граждански кооперативи, индустриални предприятия и общини. С минимална подкрепа тези общности могат да бъдат катализатор на инвестиции и иновации в областта на нисковъглеродните технологии, като същевременно могат да предоставят решение и на наболял социален проблем - енергийната бедност и субсидиите за фосилни горива като помощ за отопление;
- Считаме, че наред с дигитална трансформация на Електроенергийния системен оператор е необходимо в Плана да намерят своето място и мерки за насърчаване на технологиите за съхранение на енергия и управление на търсенето (demand-side management). Технологиите за съхранение на енергия (батерии или технологии за преобразуване на електрическа енергия от ВИ в друг вид енергиен носител, например водород) са ключови за ускоряването на прехода към нисковъглеродна икономика, тъй като те позволяват да се преодолее присъщата на възобновяемите източници на енергия интермитентност, както и да се подобри гъвкавостта и сигурността на енергийната система;
- По отношение на предложението Национален фонд за декарбонизация има твърде много неясноти. За да има смисъл от неговото създаване, следва да се разпише детайлно подходът при структурирането и капитализирането му, кои са бенефициентите, които ще имат достъп до този Фонд, както и финансовите механизми, които ще бъдат създадени за подпомагане осъществяването на инициативи по горните две мерки. (кредитни линии за граждани и бизнеси, банкови гаранции или зелени държавни облигации и други финансови инструменти).

Биоразнообразие

- **Достъпност на цифровия кадастър на МРРБ, където са и специализираните карти на Черноморското крайбрежие и дюните.** *В момента информацията от кадастъра е платена, на невероятно високи цени и на практика е напълно недостъпна за аналитично ползване от граждани и недържавни изследователи. Би трябвало тази информация да е публична, безплатна и достъпна в няколко различни формата – шейп (shape) файл, екселски таблици, гео сървъри на ниво землище, област и страна;*
- **Адекватна цифрова карта на защитените територии.** *Изисква се от Закона за защитените територии от 15 години. Има чернова на наредба, която, може би, по финансови причини не бе одобрена от МРРБ и МОСВ. Цифровата карта на защитените територии, освен, че се изисква по ЗЗТ е изключително важна и за*

обществото. Тази карта трябва да е базирана и интегрирана в кадастъра и да е публично достъпна;

- **Прозрачност и достъпност на горската база данни и горската статистика.** Да бъде на ниво ДГС/ДПС, РДГ и държавно предприятие в няколко формата – шейп (shape) файлове, екселски таблици, геосървъри, отключени PDF файлове без защита;
- **Прозрачност и достъпност на ловната база данни и ловната статистика.** Да бъде на ниво стопанисващ дивечовъден район, ДГС/ДПС, РДГ и държавно предприятие в няколко формата – шейп (shape) файлове, екселски таблици, геосървъри, отключени PDF файлове без защита;
- **Детайлна информационна система в селското стопанство.** Настоящата информационна система е трудно използвана от потребителска гледна точка и не води до възможността да се извършват независими анализи (каквато би трябвало да е целта ѝ).

Земеделие

- Последствията от пандемията в сектор земеделие имат и друго измерение, изразяващо се в невъзможност за ефективен контрол върху ползването на химикали в земеделието и водоползването за земеделски нужди. Допълнително нерегламентирано и незаконно разораване на постоянно затревени площи, включително защитени хабитати в Натура 2000 (има реални примери от тази пролет) са факт. От там следва:
 - Иновативни мерки за контрол, публичност и прекратяване на тези негативни примери трябва да намерят място в Плана за възстановяване;
 - Приоритетни мерки за поддържане, възстановяване и подобряване на тревните местообитания, както и стимулиране на промяна на НТП на пасища и ливади, които по документи се водят „ниви“ или друг вид обработваеми земи;
 - Намаляване на употребата на ПРЗ, контрол и публичност: дистанционният контрол върху пестицидите да бъде публичен в реално време, включително резултати от него; забрана на опасни пестициди;
 - Засилен мониторинг, проучвания и оценки за въздействие върху околната среда за проекти в земеделския сектор.
- Липсват каквито и да са програми, свързани с горите и горското стопанство, независимо, че горите са ключов фактор в областта на климатичните политики и управлението на селските региони;
- Инвестирането в инфраструктура за мелиоративната система не е в съответствие нито с целите на справяне с последствията от Ковид 19, нито с промените в климата, нито ще доведе до широко справяне с проблема за липсата на вода не само за земеделските нужди, а стратегията за напояване, към която има препратки, няма екологична оценка и би трябвало да отпадне от документа;
- В Плана трябва да се разпишат конкретни мерки за опазване на водните ресурси, в т.ч. те да обхващат количеството и качество на водите, водещи до намаляване на водоползването, което да включва:

1. Приоритетни мерки за задържане на водите - залесяване на речните брегове, възстановяване на речни старици и влажни зони;
2. Регионализиране на страната по видове култури, които е подходящо да се отглеждат в условия на засушаване на климата;
3. Ориентиране към култури и сортове, устойчиви на засушаване; въвеждане на системи за повторно използване на води;
4. Системи за публичност и дистанционен контрол на ползването на препарати и химикали.

Приложение 2:

Препоръки на български специалисти, представени по време на онлайн дискусиата „Световно кафене за зелен рестарт“, организирана от Коалиция „За зелен рестарт“ на 16 юли, 2020 година, преди публикуването на каквато и да е публична информация за намеренията на правителството относно Плана.

Зелени иновации и стартъпи

България изостава съществено в подготовката за Зеления преход на икономиката ни. Нужни са драстични системни реформи, слагащи в центъра иновативния капитал в държавата ни, мащабна инвестиция в образование и знание, структурни промени и нови цели и норми за намаляване на въглеродния отпечатък. Необходимо е мобилизиране на целия експертен капацитет за дефинирането им и широка публична подкрепа за реализацията им, за да сменим тренда и портрета на държавата ни в Европа.

Обща рамка за реформи

- Анализ на тенденциите за технологично и регенеративно развитие с участието на иновативна общност – бизнес и академична;
- Дефиниране на областите, в които България има развит технологичен капацитет. Набелязване на конкретни мерки за приоритетна подкрепа на иновативни компании, развиващи технологично-авангардни и зелени продукти и решения в тези ключови направления;
- Утвърждаване на програма за широко популяризиране и мерки за прилагане на принципите на живот с „нулев отпадък, въглеродна неутралност и регенеративна икономика в ежедневните практики на хората.

Конкретни мерки

Институционална рамка

- Дефиниране на категорията “зелен бизнес”;
- Законодателна реформа за подобряване на защитата на интелектуалната собственост на научни открития;
- Законодателна реформа за осъвременяване на патентната система;
- Създаване на институция от висок ранг (Министерство или Агенция - първостепенен разпоредител на бюджетни средства) за иновации с крос-институционални функции.

Подкрепа на местен бизнес и наука

- Рестартиране на изграждането на регионални иновативни центрове и клъстери и въвеждане на конкретни цели, свързани със зелени иновации;
- Улесняване на формите за кандидатстване и отчитане по национални програми за подкрепа на иновативни проекти;
- Улесняване на административния режим, напр. различните разрешителни процедури, след спечелване на проектно финансиране;
- Създаване на дигитални иновативни хъбове за съвместна работа на учени, предприемачи и инвеститори, осигуряващи материално-техническата база, достъп до авангардни технологии за технологичен трансфер на предприятия, както и стимулираща среда за създаване на нови стартиращи технологични компании;
- Улесняване на достъпа на стартиращите компании до научна инфраструктура в БАН и университетите, включително създаване на експериментариуми в университетите;
- Специална подготовка за рисковите предприемачи включително за интернационализация на бизнесите им;
- Създаване на единна база данни за изследователски центрове и екипи по отделни научни направления, която да бъде със свободен достъп онлайн.

Инвестиционна политика

- Законодателна реформа в подкрепа на зелени иновативни бизнеси с фокус въвеждане на данъчни облекчения: намаляване на ДДС върху продуктите/услугите, създадени от зелени бизнеси, както и въвеждане на по-високо облагане за предприятия и дейности на база въглеродния им отпечатък;
- Целево финансиране от програмата за възстановяване на ЕК за пилотни хъбове за зелени иновации с фокус върху целите на Зелената сделка;
- Субсидии за разширяване на производствения капацитет на младите зелени иновативни компании;
- Целенасочена финансова подкрепа за бърз технологичен трансфер от научно изследване в бизнес;
- Приоритетно финансиране от програмата за възстановяване на пилотни зелени иновации.

Образование

- Информационни кампании за възпитаване на култура за “зелен живот” и за ролята на зелените иновации сред обществото;
- Информационни кампании за утвърждаване на зелените иновации сред бизнесите - за зелена трансформация на традиционните и стимулиране на създаване на GreenTech , BioTech и др. компании;
- Разширяване на екологичното образование с акцент върху отговорността ни като потребители;
- Въвеждане на практика по екологично образование, така че учениците да влизат в реална ситуация за вземане на решения - интерактивни еко игри;
- Осъвременяване и разширяване на обхвата на образованието по предприемачество;
- Предефиниране на длъжността ръководител по иновации в университетите (chief innovation officer);
- Целева подкрепа на форматите за неформално обучение по предприемачество и STEAM.

Европейски перспективи и роля на България

- Експертен анализ на финансовия и програмен ресурс от Европа и на тези от националния бюджет за иновации и зелени проекти;
- Системни информационни кампании и обучения за възможностите за участие в програми директно на европейско ниво, както и на локално;
- Целенасочена политика за включване на българската научна и иновативна бизнес общност в европейските мрежи за обмен и партньорство.

Бранд България

- Анализ на иновативния потенциал на България по методология на ЕК;
- Анализ на експортния потенциал на България със специален фокус върху иновативната и зелена икономика;
- Създаване на стратегия и план за позициониране България като един от центровете за иновации (включително зелени) в Европа;
- Създаване на механизъм за разпознаване на проекти с иновативен технологичен потенциал и целева подкрепа за развитието им като големи бизнеси от България (национален и европейски програмен ресурс);
- Създаване на стратегическа комуникационна програма за системно позициониране на България като иновативен център (а не аутсорсинг дестинация) и проактивното ѝ прилагане в международен план и на местно ниво.

Кръгова икономика

Кръговата икономика е алтернативен икономически модел на линейната икономика, в която живеем, където добиваме ресурси, произвеждаме продукт, който консумираме и изхвърляме. Моделът на кръговата икономика предполага, че всички материали трябва да се върнат в производствения цикъл (като бъдат възстановени чрез различни кръгови стратегии, включително споделяне, повторно използване и рециклиране), за да се избегнат екологични щети.

В дискусияния експертен панел за “Кръгова икономика” бяха идентифицирани следните мерки, които трябва да бъдат взети така, че да бъдат въведени кръгови решения за излизане от икономическата криза.

Израждане на национална стратегия за развитието на кръговата икономика и изпълнението ѝ на регионално и/или градско ниво:

- Градовете като основна точка за развитие на кръговата икономика - концентрация на човешки, иновационен, и финансов ресурс;
- Градовете като тестово поле за пилотни проекти, позволяващи скалируемост (мащаб);
- Поставяне на точни и ясни цели с индикатори за постигане на стратегическите цели;
- Свободни и прозрачни данни и информация за сегашно състояние, и напредък към постигане на поставени цели в стратегиите;
- Унифициран модел за мониторинг на данни в местните и националната стратегия - стратегическо планиране;
- Дефиниране на термини, и разбирания за кръговата икономика, с цел предпазване от размиване на понятия (“greenwashing”).

Иновациите са ключов вектор за постигане на преход от линейна към кръгова икономика. Кръговостта трябва да бъде застъпена от най-ранна фаза на развитието

на продуктите и услугите. Преструктурирането на икономически сектори чрез иновации в технологията и процесите е от особена важност за въвеждане на кръгови решения:

- Пример за иновация в процесите е едно обвързване на отпадните/рециклирани материали от индустриални процеси с местните производства;
- Друга възможност е сдружаването на производители с обща цел - индустриална симбиоза;
- Да се разгледат възможностите за финансиране на организации, които работят съгласно принципите на индустриалната симбиоза;
- Изграждане на споделена мрежа за достъп до отпадни индустриални продукти;
- Пресъздаване на нови материали от отпадъчна биомаса, за нов вид продукти;
- Прозрачност от страна на производителите за отпечатъка му върху природата.

Основни проблеми пред обществото в разбирането на кръговата икономика:

- Повишаване на информираността спрямо културата на устойчиво потребление на ресурси, целяща и промяна в манталитета;
- Повишаване на информираността относно отпадъка като ресурс, и ефективното му управление;
- Бизнеса не си дава сметка колко струва отпадъка. Търсят се възможности за бързи печалби без вглеждане в голямата картина;
- Насърчаване на използването на нетоксични материали.

Образователен вектор:

- Въвеждане на обучения и изборителни курсове по кръгова икономика таргетиращи всички възрастови групи:
 - Детски градини;
 - Училища;
 - Университети.
- Повишаване на информираността в бизнеса относно възможностите на кръговата икономика, чрез:
 - Таргетирани обучения на ръководен персонал;
 - Изграждане на обучителна мрежа за “green champions”;
 - Изграждане на доверие между потребител - производител. Нови възможности за зелен branding.
- Повишаване на информираността за възможностите на кръговата икономика в местен аспект:
 - Предложение за децентрализиране на информация в малките населени места посредством съществуващата мрежа на читалища;
 - Обучения на персонал общини и кметства;
 - Изграждане на институционална ангажираност;
 - Реализация на безработни в пилотни програми на местно ниво - връзка с общински проекти, бюро по труда, местни бизнеси.
- Изграждане на регионални образователни центрове за кръгова икономика, служещи като хъбове за връзка между бизнеса, научните среди, и образователните институции. Тези центрове предразполагат развитието на иновации, както и откриването на работни места в кръговата икономика.

Инвестиционна политика:

- Данъчната политика да бъде ползвана като инструмент за подпомагане на кръгова икономика и иновативни бизнеси - разглеждане на възможности за пазарни стимули и регулаторни механизми.

Местно производство:

- За постигане на целите на кръговата икономика местното производство трябва да бъде приоритизирано. Това ще доведе до по-къси вериги на доставка пестящи ресурси, време, и енергия. Обединения на малките еко производители (в частност на храна) с цел повишаване на конкурентоспособността им трябва да бъде поощрявано.

Строителство:

- Огромният потенциал за развитие на кръгови модели в строителството трябва да бъде развит предвид мащаба на използваните в сектора суровини и материали, голямата им стойност и дългосрочният ефект от взетите мерки в икономически и социална перспектива.

Климат

За да може средствата по направление на плана за възстановяване да постигнат основната си цел - постигане на избраните общоевропейските приоритети за модернизация, дигитализация, зелен преход, с много силен социален аспект, т.е. мерките и средствата да са насочени към хората, в тематична група “Климат”, експертите разписаха основни предложения от мерки с ясна обосновка, но също и списък с общи мерки без обосновка:

- **Изготвяне и финансиране на национален проект** (вероятно ще струва около 100 млн. лв.) за изграждането на “**Единна национална ГИС** (географска информационна система) **мониторингова система**”.

Обосновка и детайли: Тази система трябва да събира на едно място национална, регионална и общинска информация от всички аспекти на нац. икономика, устройство на територията, всички налични ресурси и техния потенциал. Демографията, факторите и компонентите на околната среда, както и съответните стратегии и планове за действие на различните нива. Всичко това трябва да е събрано на едно място като система, както и информацията да е обвързана с поставените и одобрени европейски и глобални цели, и предизвикателства за България.

Система ще събира и обвързва съответните цели и действия от всяко едно ниво, звено и тема, и ще позволи те да са взаимосвързани и допълващи се, а не както е сега, всяка цел, стратегия, план да работи сама за себе си и рядко да корелира и прави връзка с останалите. Няма почти никаква централна свързаност и обвързаност и обикновено не се постига търсения и очакван хоризонтален резултат.

Само по този начин хоризонтални теми: каквато определено представлява изменението на климата - в двете си основни направления (mitigation and adaptation, т.е. намаляване на негативното въздействие и адаптация към случващите се промени), които имат основно негативен характер върху икономиката, хората и околната среда, ще могат да бъдат преодолені успешно в средносрочен план.

Нещо повече, те ще се превърнат от проблем в решение, в редица области и компоненти на заобикалящата ни среда, което ще доведе не само да намиране и имплементиране на най-добрите решения, спестяване на средства, даване на отговори по финансови и икономически параметри, но и ще позволи цялостното планиране и развитие на целите и политиките на държавата;

- **Реална децентрализация и създаване на истински публично-частни партньорства на всички нива в областта “климат и енергия”.**

Обосновка и детайли: Предвидените европейски финансови инструменти, по всички възможни направления, всъщност представляват инструмент за привличане на частните инвестиции, а не субсидия, поради липса на средства от централния бюджет за различни публични разходи и свързаните с това стандарти и нужди. За съжаление в България, ПЧП-тата на практика не са възможни поради несъответстващо счетоводно законодателство (нпр. Общините не могат да слагат амортизация на услуги и затова дават ресурсите си на концесии, а не правят ПЧП-та) и липсата на приоритизиране на тези дейности. С развиването на ПЧП, реално на общините и регионите ни ще се позволи да се мобилизират средства в посока на европейските и глобални приоритети, което на практика е основното търсено ниво на действие, а и реално отсъстващото в България;

- **Подкрепа за научни разработки по отношение промените в климата в България, т.е. инвестиции в набиране на данни и изследвания за въздействията на климата върху основните сектори на заобикалящата ни среда като: гори, води, земеделие, градска среда, но също и в областта на икономиката, на финансите и пр...**

Обосновка и детайли: За да може да знаем, кои са правилните решения на микро ниво, реално всеки проект, всяко евро, трябва да разполага с определени налични данни, статистика и аргументи. Към момента тази информация почти отсъства и затова е силно необходимо, проекти даващи такива данни да се финансират и да се подсигури тяхната целесъобразност, включително и икономическата такава. По този начин ще се решат много микро проблеми, като управлението на водите, на горите, изграждането на инфраструктурата, преустройство на урбанизираните територии, смяна на горивната база за отопление, чистотата на атмосферния въздух и пр.;

- **Финансирането на механизъм, чрез който на национално ниво общините ще могат да си направят оценка на риска и ефектите на тяхната територия от климатичните промени.**

Обосновка и детайли: Необходимо е да се преработи Закона за устройство на територията, в който да има специален раздел за застрояване, озеленяване и устройство съгласувано с климатичните модели и прогнози. Те ще бъдат базирани на анализ за оценка на слабостите в градските системи, ще се позволи и въвеждане на механизъм за зелени обществени поръчки в общините, както и на практика ще се позволи финансиране на всичките необходими инвестиции по сектори. Например инвестиции в обществен градски и железопътен транспорт (пътнически и товарен) и създаването на нови градски зелени зони;

- **Преразпределение на средствата (приходите) от продаване на квоти за емисии и тяхното директно инвестиране към внедряването на нисковъглеродни технологии във всички звена на икономиката.**

Обосновка и детайли: Към момента тези средства през последните 7 години се използват за покриването на финансовия дисбаланс на НЕК, намаляване на загубите, и поддържане на ниски цени на тока. Този модел трябва да спре и наличния финансов ресурс в размер на няколко милиона евро на година да отива към развитие, подкрепа и финансиране единствено на нисковъглеродни проекти и технологии, както в областта на енергетиката, така и във всички други сегменти на икономиката ни, които могат да докажат икономическа и научна аргументация;

- Правителствена подкрепа за ликвидност за домакинствата, стартиращи предприятия, МСП, както и за стартиращи предприятия, малки/средни предприятия при условия, дейности и инвестиции свързани с внедряване на решения за справяне с климатичната криза.
- Данъчни облекчения за бизнес за стратегически и структурни приспособления свързани с решенията за климата. Данъчни облекчения за специфични бизнес инвестиции в ориентирани към бъдещето възможности, внедряване на електрически превозни средства, мерки за енергийна ефективност, инвестиции в изкуствен интелект и роботика;
- Директни целеви парични преводи или временни увеличения на заплатите. Директни парични трансфери, насочени към работници с по-ниски доходи или под формата на бонус за основните работници в риск от COVID-19. Увеличение на заплатите за хората с контролирани от държавата заплати (публичен сектор, минимална работна заплата), за да могат да приемат по-лесно посоката на икономическата трансформация;
- Инвестиции в чиста енергийна инфраструктура. Увеличени разходи за производство и съхранение на електрическа и топлинна енергия; Инвестиции за подобряване на ел. преносната мрежа и изграждане на водородна инфраструктура, включително адаптиране на настоящата газопреносна мрежа;
- Преквалификация и справедлив преход на засегнатите служителите в посока изграждане на нови умения, подходящи за бъдещи индустрии (допълващи се с изкуствен интелект, роботика, разпределено производство, нова енергия, нови хранителни системи);
- Обновяване на сгради (енергийна ефективност), отговарящи на европейското законодателство. Повишаване на топлинната ефективност, подобрена енергийна ефективност на уредите, чисто отопление (термопомпи или топлинни мрежи);
- Идентифициране и организиране изграждането на нови зелени пространства и инвестиции в природна инфраструктура и екосистемни-базирани решения. Модернизиране на обществени паркове, зелени площи, засаждане на дървета и възстановяване на биоразнообразието. Инициативи за опазване на околната среда, услуги за екологична система за наблюдение и мониторинг;
- Изграждане на система за бързо реагиране и повишена готовност за настъпващи бедствия, изграждане на капацитет и превенция. Парични разходи за подготовка за бъдещи пандемии, пожари, наводнения, бури, други екстремни събития;
- Общи разходи за научноизследователски и развойни дейности (НИРД). Парична подкрепа за технологично изследвания и програми за развитие, които водят до намирането и прилагането на решения за справяне с климатичната криза;
- Покриване на разходите за НИРД и тяхното масово внедряване. Паричната подкрепа за НИРД в екологичните технологии, включително електролиза, термопомпи, съхранение на енергия, растителна генетика, отстраняване на парникови газове и др.;
- Подкрепа и фокус за разширяване и изграждане на нова инфраструктура за активна мобилност - ходене и колоездене в градските райони;
- Механизъм за зелени обществени поръчки с основен фокус - климатичните промени, продукти и пр., която да навлезе в администрацията и общините, а в следствие фокусиране към този приоритет по всички направления свързан с обществените поръчки;

- Финансирането и инвестициите да са подчинени на аспектите на промените в климата, да се прави анализ за оценка на слабостите в градските системи и да се извършва комплексна оценка за качествен анализ на инвестициите;
- За горите и горския сектор няма достатъчно данни за влиянието на климатичните промени върху тях. Трябва да се съберат необходимите знания и след това да се внедрят в управлението на горския сектор, който ни доставя базови екосистемни услуги, като въздух и вода;
- Пазарен механизъм за cost benefit анализ при строителство, подмяна на стари електроуреди и други мерки, които да допринасят за фокусирането създаването на голям национален план за постепенно отделяне на крайните потребители от централната електропреносна мрежа (да произвеждат сами нужната им енергия), за да може енергията основно да се използва от бизнеса, който създава добавена стойност, а домакинствата да се фокусират върху енергийната си независимост;
- Подкрепа за мерки за подобряване качеството на въздуха. Комплексен план за справяне с проблема за цялостно национално решение;
- Насочване на инвестиции в развитието на обществен градски и железопътен транспорт (пътнически и товарен);
- Насочване на инвестиции в набиране на данни и изследвания за въздействията на климата в България върху гори, води, земеделие, градска среда и пр.
- Подкрепа за мерки за лесоустройство на горските територии за адаптация към климатичните промени;
- Подкрепа за мерки за развитие на консервационно (безорно) земеделие и адаптация на сектор селското стопанство към климатичните промени във всичките аспекти, но без навлизане на ГМО;
- Ограничаване на използването на биомасата за изгаряне, най-вече дърва за огрев;
- Подкрепа за мерки за управление на водите и наводненията в градска среда. Изграждане на зелена инфраструктура, която да замести „сивата“.
- Ограничаването на ефекта на „топлинния остров“ в градовете, система за ранно оповестяване на топлинни вълни и подкрепа за мерки за справяне с проблема, като озеленяване на покривите в градовете;
- Активна подкрепа за истински научни разработки свързани с промените в климата в България.

Енергия

Производството на енергия беше фокусирано в отделна тема, заради важната роля на този сектор в развитието на една конкурентоспособна икономика. Експертите обсъдиха и предложиха мерки за насърчаване на потребители-производители на възобновяема енергия и енергийна независимост на местно ниво поради забавените промени на именно тази глобална тенденция на българския пазар и съвременния потенциал, която има за подобряване на енергийната независимост на страната.

Как да постигнем енергийна независимост на местно ниво?

- Приоритизиране на енергийната независимост на местно ниво като национален въпрос, вместо да се залага на развитието на централизирани проекти за големи мощности като АЕЦ Белене.
- **Фокус върху демократичното участие на гражданите в енергийната система, като част от общата демократизация на обществото и икономиката.**
- Осигуряване на финансиране за преминаване от експериментални проекти към пазарни примери – не само саниране, енергийна ефективност и ВЕИ, а също така проекти, следващи мащабни световни тенденции като децентрализирани микромрежи, умни мрежи,

интегрирани решения, като например общностни системи за отопление, охлаждане, производство на енергия.

Как местните общности да планират и реализират проекти за възобновяема енергия и енергийна ефективност?

- Местни/общински и регионални планове и насоки за енергийна независимост (обединяващи ВЕИ/климат/енергийна ефективност), базирани на локален контекст, обективна информация, енергийни баланси и разчети;
- Амбициозни проекти, които да внедряват най-новите технологии, с подкрепа от местната общност и местни инвеститори;
- Преминаване през цикъл от първи прототипи и проекти към валидиране на концепцията за общностни енергийни проекти, анализи на икономическите ползи, бизнес планове, разпространение на добри практики към повече общности;
- **Силен процес за ангажиране на заинтересовани страни – информационни платформи с достъпна, практическа информация за нови производители-потребители на възобновяема енергия и за включване на енергийни общности; разясняване на възможностите и стъпките за производство на собствена енергия;**
 - Стимули за включване на административните звена и местните власти за подкрепа, например оползотворяване на обществени сгради, многофамилни жилища;
- **Достъпни финансови инструменти, включващи програмно, но и публично-частно финансиране, практични схеми за банково кредитиране, прозрачност и отчетност на схемите;**
- Продължаване на работата с местни общности и ангажирането им с проблеми от национална значимост;
- **Финансиране на технологии за производство на възобновяема енергия и съхранението ѝ с приходите от квотите за въглеродни емисии, вместо подпомагане на подобряване на ефективността на инсталации, които използват изкопаеми горива;**

Как да постигнем по-облекчена регулаторна рамка за потребители- производители на възобновяема енергия?

- Хармонизиране и транспониране на енергийните директиви, Закон за енергията от възобновяеми източници (ЗЕВИ), Закон за енергетиката (ЗЕ) и Правила за търговия с електрическа енергия (ПТЕЕ);
- **Стартиране на конкретно законодателство и нормативна уредба, която да способства създаването на енергийни общности;**
- Облекчено администриране на производството и консумацията на енергия от гражданите – въвеждане на т.нар. нетно отчитане (net metering);
- Облекчен/опростен режим за включване на многофамилни жилища за покривни системи или общностни системи за отопление и охлаждане – без да е нужно всички да се съгласяват, че се използва покривът, както и да е възможно да се сключва опростено споразумение с инвеститори за ползване на покриви и др.;
- Нормативна и регулаторна рамка за нови ВЕИ технологии като например agrivoltaics (възможност за използване на земя едновременно за селскостопански цели и производство на енергия, като например за оранжерии, опасване на фотоволтаични паркове и плаващи PV системи във водоеми, които не променят предназначението на земята);
- Стимули за подпомагане на инвестиции в децентрализирани микро и умни мрежи.

Следващи стъпки:

- Продължаващо настояване за включване в Съвета към Европейския зелен пакт;
- Предлагане на правила за прозрачност и достъп до информация към работата на правителствените групи и възможност да им предлагаме решения с гарантирана обратна връзка.

Биоразнообразие и земеделие

В тематична група “Биоразнообразие и земеделие”, експертите разписаха общи принципи, изведеха основните приоритети, и развиха конкретни предложения от мерки по двете подтеми.

Общи принципи за мерките за икономическото възстановяване:

- Ясни, гарантирани от държавата механизми за обществено участие в планирането и в мониторинг на изразходването на средствата;
- Мерките във всички програми да имат индикатор за резултат и индикатор за въздействие върху околната среда и климата и да има реално работеща система за мониторинг;
- Мерките да са в съзвучие със Стратегията за биоразнообразие на ЕС 2030;
- Ясна система за контрол, отчетност и спиране на средства при неизпълнение;
- Всички количествени индикатори трябва да сочат каква част от нужното за държавата е постигнато, например – намаляване с 50% на загубата на вода по водоснабдителната мрежа, подобряване на природозащитно състояние на поне 30% от Натура видовете и т.н.;
- Всички мерки за икономическо възстановяване трябва да са ясно какъв проблем решават. Самите проблеми трябва да излизат от конкретни и актуални анализи, да стъпват на реални и актуални данни.

ПОДТЕМА ЗЕМЕДЕЛИЕ

Приоритети:

- Да се планира спрямо цялостна устойчива хранителна система в България (включително къси хранителни вериги, разнообразяване на производството, възвръщане на местните сортове/породи, поощряване на продуктите с добавена стойност, а не производството и износа на евтини суровини), която да включва не само продукцията на суровини и храни, но опазване на води, реки, биоразнообразие, климат;
- Да се разглеждат селските райони и техните общности комплексно и да се прилага комплексен подход при планирането на икономически мерки в тях в посока постигане на самостоятелност, устойчивост и решаване на местните проблеми на местно ниво от самите общности;
- Да няма директни подпомагания, а мерки, които залагат на постигане на реална конкурентоспособност и устойчивост на екологосъобразните земеделски производства.

Предложения за конкретни мерки:

- Опазване чистота на повърхностните водни тела от препарати за растителна защита;
- Създаване на зелени биофилтри покрай речните басейни;
- Компенсаторни мерки за екосистемни услуги (например опрашване);
- Стимулиране на кратките хранителни вериги;

- Създаване на хранително биоразнообразие, единен регистър на местни сортове, стимулиране широкото използване на български сортове
- Грантове за селските общности, които помагат на хората сами да решават местните си проблеми и да се постигне излизане от сивия сектор;
- Насърчаване и промотиране на директните продажби и фермерските пазари;
- Насърчаване на системите за взаимно сертифициране PGS;
- Насърчаване на градското земеделие;
- Целеви помощи за коопериране на малките производители;
- Осигуряване достъп на малките производители до пазара на ЕС;
- Образование на производители и на потребители за стандартите за екологосъобразно производство.
- Поощряване на сензорните технологии за прецизно пчеларство.
- Мерки за създаване на добавена стойност върху храните;
- Създаване на платформи на научните институти и фермерите,
- Свързване на алтернативния туризъм с фермерите, произвеждащи храни по места
- Да се проучат и доразвият практиките на големите търговски вериги за работа с малките фермери.
- Създаване на полезащитни пояси от дървесна растителност между обработваемите земи и водните тела.
- Поощряване на иновациите и новите технологии в земеделието (например, в напояването);
- Селската програма трябва да заложи изискване за „at least 10% of agricultural area under high-diversity landscape features“ за всички мерки, за да отговори на изискванията на Стратегията за биоразнообразие 2030.
- Проекти за мултифункционално ползване на природните територии – напр. канали за напояване със засадени край тях лешникови храсти, които произвеждат лешници, а от друга страна предпазват от изпаряване.

ПОДТЕМА БИОРАЗНООБРАЗИЕ

Приоритети:

- Цялостно, комплексно национално планиране/стратегия за мрежата от защитени територии (национални и Натура 2000) и връзката им с климатичните промени;
- Позициониране на мрежата Натура 2000 не само като мрежа на природни местообитания, но и като климатична мрежа. Определяне на ключовите екосистеми в тази връзка (горски, сладководни, морски, други). Осигуряване на качествена национална инвентаризация на тези екосистеми (как се повлияват от климатичните промени, как въздействат на климатичните промени – включително сценарии и моделиране), на която да стъпи националното планиране от мерки за опазване и възстановяване. Включване на икономическа част към тези анализи – стойност на екосистемните услуги и икономически инициативи/работни места, свързани с изпълнението. Ясно отчитане на връзката между човешкото здраве и доброто състояние на природните екосистеми, отразяване в планирането;
- Осигуряване качествено включване на всички заинтересовани страни като участници и бенефициенти в планирането и изпълнението на мерките (включително граждански организации, научни среди, общността на стартъпите и иновациите, малък и среден бизнес), създаване на реално работещи мрежи и платформи между всички сектори – опазването на биоразнообразието не е тесен експертен въпрос;
- Възстановяването на естествени екосистеми с ключово значение за климата и ползването на природните ресурси (горски, сладководни, морски) да бъде изведено като национален приоритет и да има единен национален план за тях.

Предложения за конкретни мерки:

- Създаване на климатични гори, ветрозащитни и водоохранителни пояси;
- Цялостно планиране и развитие на зелените системи в градовете в съответствие с мерките за климата;
- Инвентаризация на горските и водните екосистеми по единна и качествена методика.
- Мониторинг на ключови екосистеми във връзка с климатичните промени (повлияване от тях и принос към преодоляването им), моделиране и планиране на основа на тези данни;
- Поощряване навлизането на иновациите и новите технологии в проучването, мониторинга, управлението и възстановяването на ключови екосистеми от национално значение (горски, сладководни, морски);
- Картиране и осигуряване (чрез опазване и възстановяване) на екологични коридори между защитените територии и зони от Натура 2000;
- Създаване и прилагане на ясна система от критерии и контрол на въздействието на големи инфраструктурни проекти върху ключови екосистеми и местообитания (засилване капацитет на контролните органи, специализирани звена за управление на зоните, да няма териториален подход за разкъсване на Натура 2000 на административен принцип);
- Засилена система от мерки за закупуване на земи с цел опазване на екосистеми и местообитания;
- Система от мерки за управление и осигуряване на добър статус на националните защитени територии извън националните и природните паркове;
- Система от мерки за решаване на проблема с незаконния дърводобив и незаконните дейности в горите (включително ползване на иновации и нови технологии);
- Подобряване на вторичното законодателство за морските и сладководните екосистеми;
- Мониторинг на основните водоизточници в реално време – каква вода влиза и излиза в язовирите за питейни нужди и за напояване, за да се направи обективна оценка на потреблението и да се въведе комплексно управление. Въвеждане на принципа „по-добро управление – повече вода в природата“;
- Повишаване капацитета на отговорните за защитените зони и защитените територии
- Изработване и прилагане на добри стандарти за управление на основните типове полуестествени или естествени територии, използвани за производство или ползване на природен ресурс (например, какво означава лозе, което опазва биоразнообразието);
- Иновативни проекти за „позеленяване“ на градовете (връзки с природни територии, покриви и стени – градини, картиране на старите дървета в градовете и мерки за опазване);
- Иновативни проекти за ВЕИ от човешката дейност (примера с вятърните турбини край турската магистрала, тротоари, генериращи ток от пешеходците, биогаз от кухненски отпадъци и т.н.).